

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

Weekly update COVID-19
Week 43, 16 t/m 22 OKTOBER 2020

Table of Contents

(1)	Leeswijzer	3
(2)	Inleiding	4
(3)	Scenario's maatschappelijk kompas	5
(4)	Actuele ontwikkeling maatschappelijk kompas	6
(5)	Beoordeling factoren van invloed	7
	5.1. Zorg	7
	5.2. Maatschappij	12
	5.3. Economie	15
	5.4. Destabilisering (niet) statelijke actoren en Communicatie & Media	16
(6)	Significante gebeurtenissen	17
	6.1. Europees Nederland	17
	6.2. Caribisch Nederland	19
	6.3. Grensgebieden	20
	6.4. Besmettingsrisico oefeningen CLAS-buitenland	23
(7)	Vooruitblik	24
(8)	Handelingsperspectief Defensie	25
	Bijlagen	26
	Bijlage 1: Beschrijving factoren van invloed	26
	Bijlage 2: Beschrijving scenario's	27

(1) Leeswijzer

WHO WE ARE

- Het LIMC genereert in een **experimentele** vorm **situational awareness (SA)** en **situational understanding (SU)** voor het CLAS en civiele overheden over de COVID-19 crisis. Hierdoor worden militaire en civiele besluitvormingsprocessen gevoed met **inzicht** en waar mogelijk **handelingsperspectief**.
- Met het LIMC kan de Koninklijke Landmacht **ervaring opdoen** met het samenbrengen van **information manoeuvre** capaciteiten die insight, foresight en doorlopend handelingsperspectief bieden in drie dimensies (cognitief, virtueel en fysiek).

In dit product wordt gewerkt met een mate van waarschijnlijkheid in relatie tot de gegeven duiding, conclusies of beoordeling van de factoren van invloed. In de onderstaande tabel is de mate van waarschijnlijkheid toegelicht.

Terminologie	Confidence level
Zeer waarschijnlijk	Meer dan 90%
Waarschijnlijk	60-90%
Mogelijk	40-60%
Onwaarschijnlijk	10-40%
Zeer onwaarschijnlijk	Minder dan 10%

(2) Inleiding

Dit document tracht een zo volledig mogelijk antwoord te geven op de volgende vragen zoals gesteld vanuit Commandant Landstrijdkrachten (C-LAS):

Hoofdvraag:

Welke effecten in de NLD-samenleving zijn te onderkennen als gevolg van de COVID-19 crisis?

Deelvragen:

1. In hoeverre ontwikkelt COVID-19 zich in NLD in de aankomende zes maanden?
2. In hoeverre beïnvloedt de verspreiding van COVID-19 de vitale infra in NLD in de aankomende zes maanden?
3. In hoeverre beïnvloedt de verspreiding van COVID-19 de maatschappelijke stabiliteit in NLD in de aankomende zes maanden?
4. In hoeverre beïnvloedt de verspreiding van COVID-19 de economische stabiliteit in NLD in de aankomende zes maanden?

Om antwoord te kunnen geven op bovengenoemde deelvragen wordt gebruik gemaakt van het maatschappelijk kompas.

Het maatschappelijk kompas wordt door het LIMC gebruikt om, door middel van ontwikkeling van de factoren, de ontwikkeling binnen de scenario's over tijd te bepalen te volgen en vroegtijdig trends te onderkennen. Elke factor van invloed is onderhevig aan een aantal onderliggende indicatoren. Deze indicatoren worden wekelijks afzonderlijk gewogen waarna er factorintegratie plaatsvindt die de samenhang duidt.

De factoren van invloed zijn waar mogelijk geschaard onder de deelvragen zoals gesteld door C-LAS, aangevuld met 'overige' factoren van invloed die niet onder de assen van het kompas vallen, maar wel een versterkend effect op het geheel aan ontwikkelingen hebben.

Dit document is als volgt opgebouwd. Allereerst worden de factoren van invloed en het scenario geïntroduceerd. Daarna volgt de overkoepelende conclusie met daaronder het dashboard waarop wekelijks verschuivingen per indicator inzichtelijk worden gemaakt. Aansluitend wordt in de beoordeling van de factoren van invloed een verdiepende analyse en argumentatie gegeven van de waargenomen ontwikkelingen per deelvraag. Vervolgens wordt een geografisch overzicht van significante gebeurtenissen in (Caribisch) Nederland en de grensgebieden van Nederland gegeven. Afsluitend wordt een vooruitblik gegeven van opkomende evenementen. Daarbij wordt tevens handelingsperspectief aan C-LAS geboden wat gebaseerd is op de meest recente ontwikkelingen op het gebied van COVID-19 in Nederland.

(3) Scenario's maatschappelijk kompas

Factor		Factor	
	1. Virus		6. Vitale infrastructuur
	2. Zorg		7. Economie
	3. Continuïteit van bestuur		8. Destabilisering (niet) statelijke actoren
	4. Openbare orde & Veiligheid		9. Communicatie & media
	5. Burgerschap		10. Meteo, evenementen & incidenten

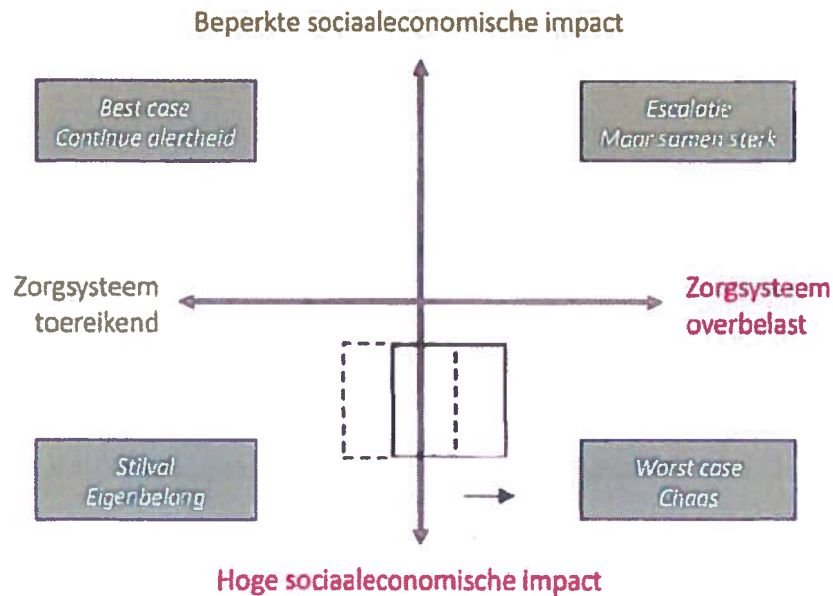
Het LOT-C heeft tien (10) primaire factoren van invloed geïdentificeerd. Op de assen van het maatschappelijk kompas staan de twee (2) factoren van invloed die de grootste impact hebben. Op de horizontale as staat de impact van COVID-19 op de zorg. Op de verticale as staat de sociaaleconomische impact weergegeven. Op basis van de vier (4) kwadranten kunnen vervolgens scenario's gebouwd worden.

Voor verdere beschrijving zie bijlage II: Scenario's

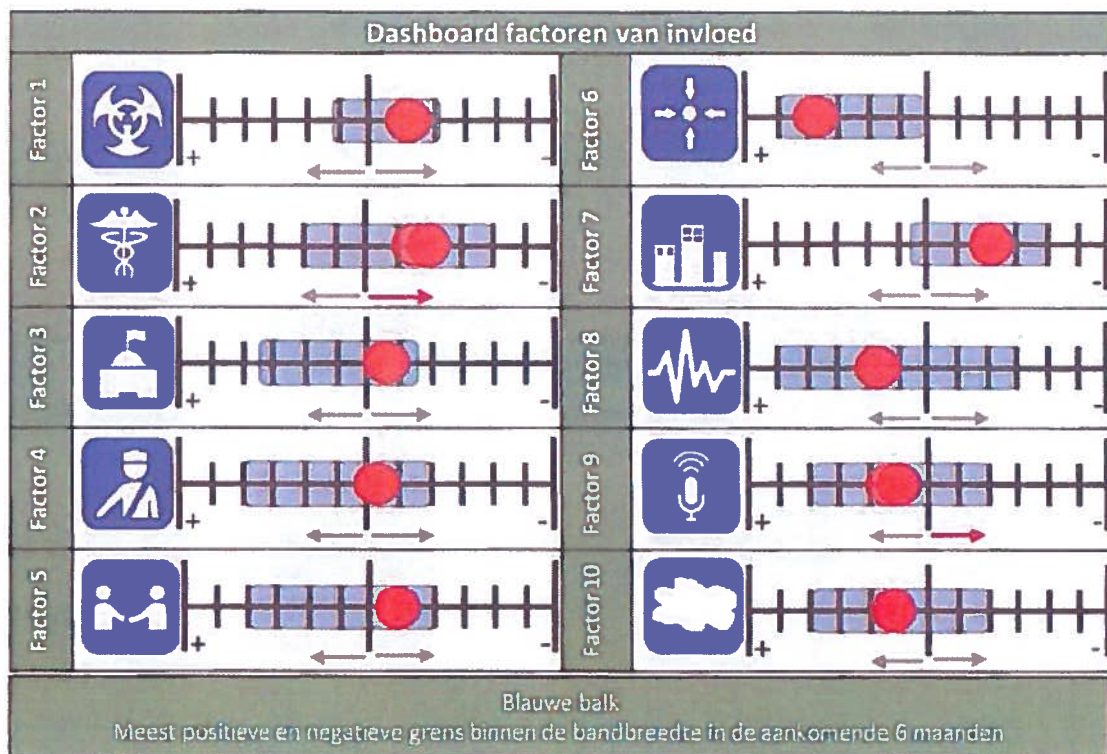

(4) Actuele ontwikkeling maatschappelijk kompas

Conclusie

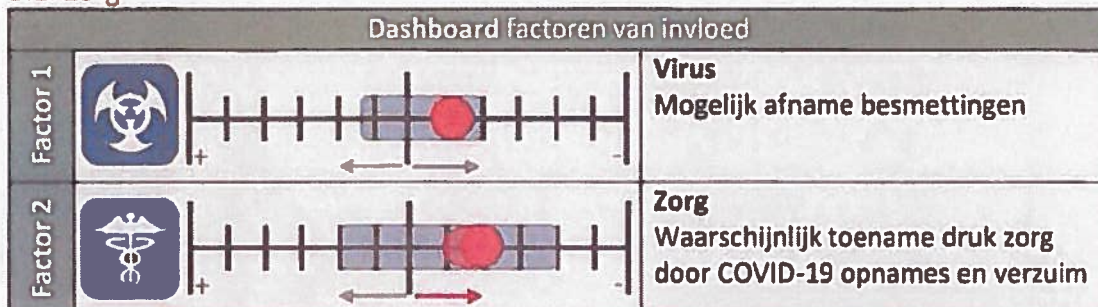
De druk op de zorg is onverminderd toegenomen. Naast oplopende besmettingscijfers speelt ook verzuim onder zorgpersoneel hier een grote rol in. Het is waarschijnlijk dat de druk op de zorg in de komende twee weken blijft toenemen. Mogelijk worden de maatregelen van 14 oktober na twee weken zichtbaar in de opnamecijfers, waardoor de druk na twee weken mogelijk afneemt. De sociaaleconomische impact is onveranderd hoog. De verslechterde factoren zijn 'Zorg' en 'Media', vanwege de ophef rond de vakantie van [REDACTED]

(5) Beoordeling factoren van invloed

5.1. Zorg

Highlights

- Het is waarschijnlijk dat de komende twee weken de druk op de zorg verder toeneemt;
- Het is mogelijk dat de komende week het aantal besmettingen afneemt;
- Update COVID-19 vaccin.

Toelichting

Het is waarschijnlijk dat de komende twee weken de druk op de zorg verder toeneemt.

De druk op de klinische zorg is deze week door het oplopend aantal COVID-19 opnames wederom gestegen (zie tabel & figuur 1 op de volgende pagina). Daarnaast kunnen verpleeghuizen, huisartsenpraktijken en de thuiszorginstellingen vanwege personele onderbezetting niet de benodigde zorgcapaciteit leveren.¹² Waarschijnlijk neemt de druk de volgende week verder toe (zie figuur 2). Dit komt ten eerste omdat het aantal ziekenhuisopnames waarschijnlijk de volgende twee weken verder zal stijgen vanwege de oplopende besmettingsgraad onder ouderen.³ Ten tweede is het waarschijnlijk dat het verzuim in de zorg oploopt vanwege de hoge werkdruk en (mogelijke) besmettingen en onder personeel.⁴ Ten derde wordt er geconstateerd dat binnen de ROAZ'en niet volledig wordt gerapporteerd, waardoor het verdelen van de werkdruk bemoeilijkt wordt.⁵ De druk op de zorg wordt enigszins verlicht omdat Duitsland heeft toegezegd IC-bedden beschikbaar te stellen voor Nederlandse patiënten.⁶ Daarnaast wordt er in verpleeghuizen initiatieven ontplooi om horecapersoneel dat thuis zit tijdelijk aan te nemen om de onderbezetting tegen te gaan.⁷

Weekcijfers COVID-19	
Reproductiegetal (R_0)	1,22(R_0) <i>1,27(R_0)</i>
Geteste personen	311.188 <i>278.477</i>
% Positieve testen	14,4% <i>13,6%</i>
Nieuwe gemelde besmettingen	55.587 <i>43.903</i>
Nieuwe COVID-19 IC ziekenhuisopnames	287 <i>192</i>
Nieuwe COVID-19 niet-IC ziekenhuisopnames	1492 <i>1144</i>
COVID-19 sterfgevallen	185 <i>150</i>

**Cursief gedrukte tekst zijn gegevens van week 41, dikgedrukte tekst is van week 42. Bron: RIVM en NICE*

¹ www.nos.nl/nieuwsuur/artikel/2352838-de-uitzending-van-18-oktober-tekort-zorgpersoneel-groter-door-corona-geestelijk-gezond-door-tweede-golf-dreigt-vergetelheid-voor-de-grote-drie.html

² www.nos.nl/artikel/2353157-60-procent-huisartsenpraktijken-kamp-met-personeelsuitval.html

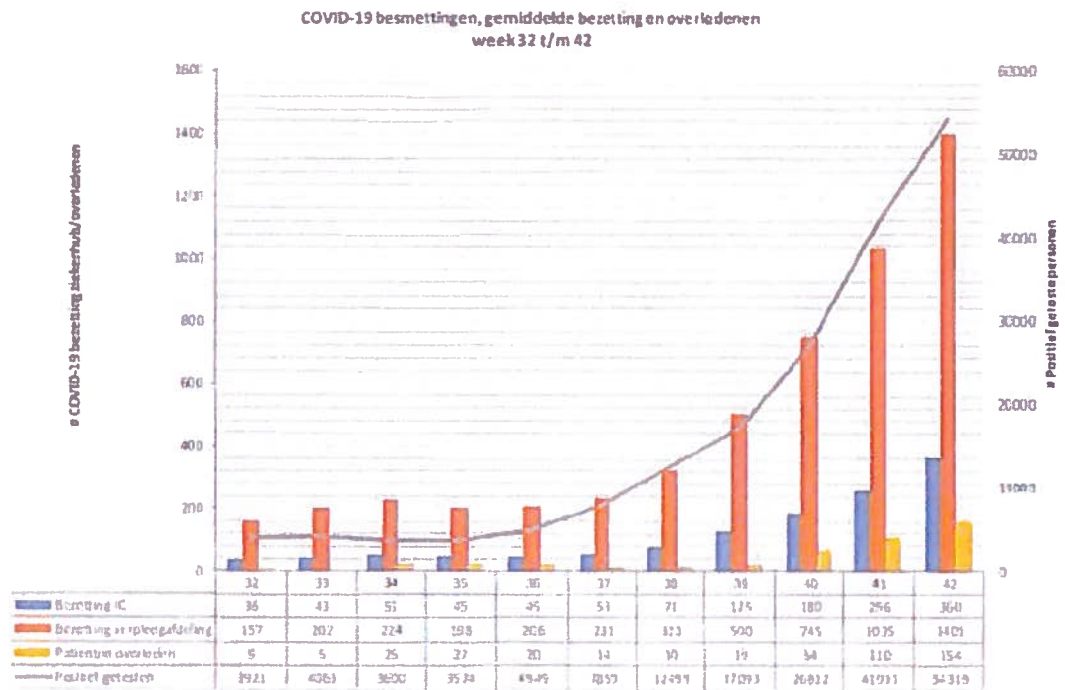
³ www.rivm.nl/nieuws/minder-sterke-stijging-aantal-meldingen-COVID19

⁴ LIMC Weekly 42

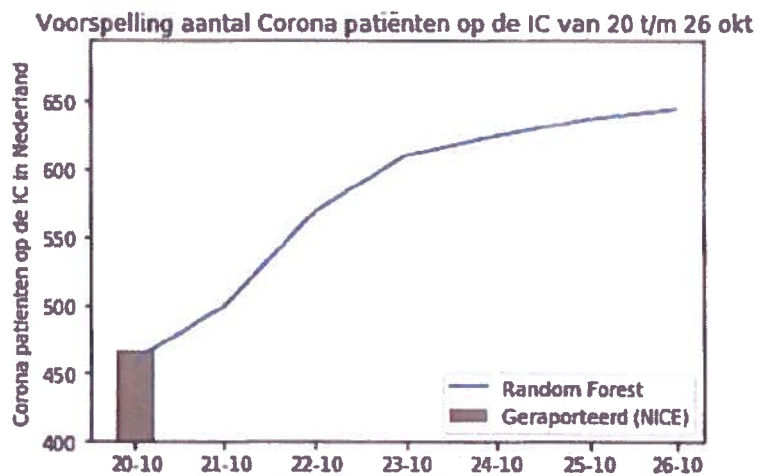
⁵ LCPS dagrapportage 21 oktober 2020

⁶ www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/live-rivm-meldt-8-182-nieuwe-positieve-tests-wekelijkse-groei-tempo-neemt-verder-af-ba71bd16

⁷ www.eenvandaag.avrotros.nl/item/van-de-biertap-naar-het-verzorgingshuis-horecapersoneel-zonder-werk-vangt-personeelstekort-in-de-zo

Figuur 1: Overzicht besmettingen, gemiddelde ziekenhuisbezetting per week, overledenen. Brondata: Stichting NICE/RIVM

Figuur 2: Voorspelling van het aantal Corona patiënten op de IC voor 20 – 26 oktober o.d.h.v. het Random Forest Regressie (RF) model. Het vlak om de lijnen heen is de Mean Absolute Error (MAE) van de modellen, gebaseerd op de prestaties van de validatieset (10% van de data). Bron: UMC datascience

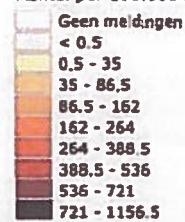

Het is mogelijk dat het aantal besmettingen de komende twee weken afneemt.

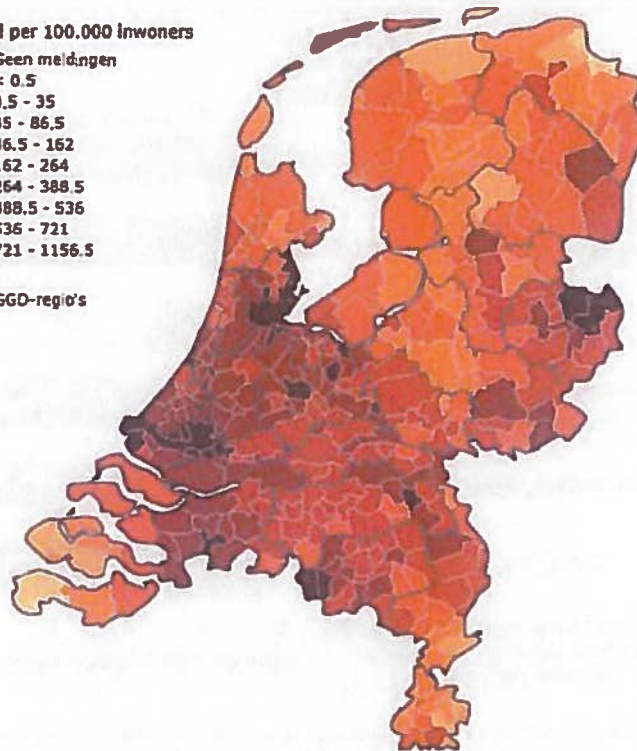
Een reden hiervoor is dat het RIVM meldt dat het R_0 getal gedaald is van 1,27 naar 1,22. Een andere reden is dat de eerste effecten van de maatregelen van 14 oktober mogelijk volgende week al een positieve invloed gaan hebben^{8,9} (zie figuur 3 voor de het aantal besmettingen per regio).

COVID-19 Patiënten per gemeente van 7 oktober t/m 20 oktober

Aantal per 100.000 inwoners

— GGD-regio's

Figuur 3 Bron: RIVM

Update COVID-19 vaccin.

De Europese Commissie neemt voor Nederland en andere deelnemende lidstaten de aankoop van COVID-19 vaccins voor haar rekening. Hierbij streeft het ernaar om een breed portfolio van verschillende typen kandidaat-vaccins aan te schaffen. Een aantal producenten verwacht dat hun vaccin dit jaar toegelaten wordt op de markt (zie figuur 4 op de volgende pagina). Op het moment dat de vaccins op de markt komen zullen er waarschijnlijk eerst slechts geringe hoeveelheden beschikbaar zijn. In de loop van 2021 zal, naar verwachting van de producenten, een ruim voldoende voorraad vaccins voor Nederland beschikbaar komen.^{10,11,12} Echter zijn er critici die vraagtekens zetten bij de haalbaarheid om in een relatief korte periode de benodigde hoeveelheden te produceren. Grondstoffen voor vaccins die voornamelijk in China worden geproduceerd kunnen mogelijk een bottleneck worden.¹³

⁸ LIMC Weekly 42

⁹ www.rivm.nl/nieuws/minder-sterke-stijging-aantal-meldingen-COVID19

¹⁰ www.knvm.org/vaccinologie/covid-19#Paragraaf%20NL

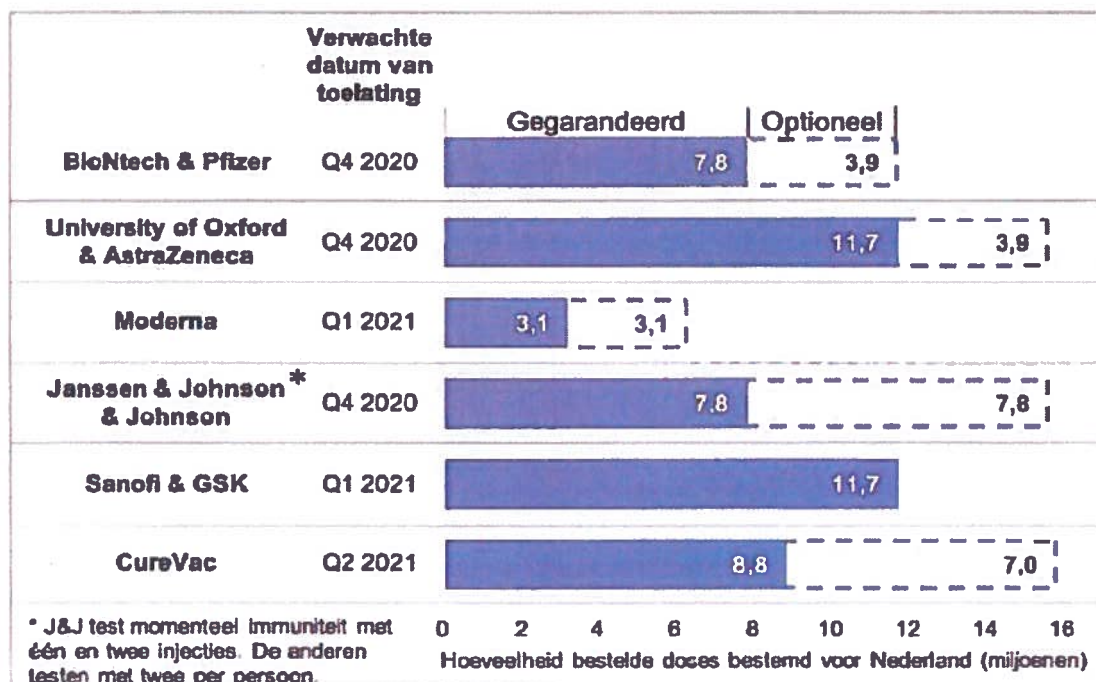
¹¹ www.ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1903

¹² www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/09/08/wanneer-is-er-een-coronavaccin/

¹³ <https://www.deingenieur.nl/artikel/op-jacht-naar-miljarden-vaccins>

COVID-19 vaccins bestemd voor Nederland

Figuur 4: Overzicht van de vaccinproducenten waarbij de Europese Commissie vaccins aangeschaft heeft en de hoeveelheid doses die Nederland zal ontvangen (indien de vaccins veilig & effectief blijken te zijn). Bron: Website Europese Commissie en Komerbrief van 8 oktober 2020 "Aankoop Covid-19-vaccins". Laatste update: 21 oktober 2020

De logistiek rondom de distributie van het vaccin wordt waarschijnlijk een grote uitdaging. Wanneer de vaccins geproduceerd zijn moeten deze vanaf de fabrikant (zie tabel op de volgende pagina voor locaties fabrieken) tot aan de plaats van bestemming gekoeld vervoerd worden. De zogenoemde 'koude keten' betreft koeling van -18°C tot het extreme -70°C. Wanneer de koeling niet gewaarborgd blijft is het vaccin mogelijk niet meer bruikbaar.¹⁴ De knelpunten liggen mogelijk in deze koude keten. Ten eerste heeft de luchtvaart geen ervaring met grote hoeveelheden gekoelde vrachten op diepvriestemperaturen. Met name de maritieme sector vervoert diepvriesvrachten, maar dit duurt langer dan via de luchtvaart. Ten tweede is er slechts een beperkt aantal luchthavens wereldwijd geschikt om de koude keten te garanderen. Grote vriesopslagcapaciteit en de middelen om de vracht gekoeld naar de opslag te krijgen ontbreken. Ten derde bestaat de monitoring van de temperaturen over de hele keten amper. Een logistieke keten bestaat vaak uit verschillende partijen die elk individueel instaan voor specifieke taken zoals wegvervoer, opslag, behandeling, douanering, transport naar en laden van het vliegtuig en het luchttransport. Er bestaan wereldwijd weinig geïntegreerde logistieke ketens die gedurende alle tussenstappen de temperatuur kunnen monitoren en garanderen. Ten vierde is mogelijk de zogenoemde 'last mile' een obstakel. De 'last mile' is de fijnmazige distributie van de lokale diepvriesmagazijnen tot aan het ziekenhuis, apotheek of de dokter. Hiervoor is beperkt wegtransport beschikbaar.

¹⁴ www.nu.nl/coronavirus/6066796/logistieke-wereld-niet-klaar-om-coronavaccin-te-verschepen.html

Het is mogelijk dat wegtransportcapaciteit die nu bestemt is voor branches als de horeca en voedsel retail wordt ingezet voor het transporteren van het vaccin. Dit betekent mogelijk dat bepaalde voedselstromen afslanken.^{15,16,17}

Producent	Locatie productie
BioNtech & Pfizer	België, Duitsland, Verenigde Staten
University of Oxford & AstraZeneca	China, Italië
Moderna	Verenigde Staten, Zwitserland
Janssen & Johnson Johnson	Nederland, Verenigde Staten,
Sanofi & GSK	België, Duitsland, Frankrijk, Italië
CureVac	Duitsland, Verenigde Staten

¹⁵ www.logistiek.nl/supply-chain/artikel/2020/09/een-zwakke-supply-chain-kan-de-kwaliteit-van-het-corona-vaccin-volledig-teniet-doen-101174868

¹⁶ www.tijd.be/ondernemen/logistiek/dhl-waarschuwt-voor-leverprobleem-vaccins/10249089.html

¹⁷ www.transport-online.nl/site/119611/brussels-airport-stoomt-zich-klaar-voor-het-covid-19-vaccin

5.2. Maatschappij

Dashboard factoren van invloed		
Factor 3		Continuïteit van bestuur Geen bijzonderheden
Factor 4		Openbare orde & Veiligheid Toename coronaboetes
Factor 5		Burgerschap Meer jeugdoverlast, toename psychische druk
Factor 6		Vitale infrastructuur Geen bijzonderheden
Factor 10		Evenementen en meteo Geen bijzonderheden

Highlights

- Het is waarschijnlijk dat nalevingsproblemen door jongeren de komende drie maanden toeneemt en op nieuwe plekken zullen plaatsvinden;
- Het is waarschijnlijk dat psychische druk onder de bevolking in de komende drie maanden toeneemt, met name onder jongeren;
- Het is waarschijnlijk dat er de komende maand meer coronaboetes worden geschreven.

Toelichting

Het is waarschijnlijk dat nalevingsproblemen door jongeren de komende drie maanden toeneemt en op nieuwe plekken zullen plaatsvinden.

Al sinds het begin van de COVID-19 crisis geven Veiligheidsregio's aan dat problematiek rondom naleving van de COVID-19 maatregelen met name vanuit jongeren komt. In de zomermaanden veroorzaakten jongeren met name overlast in recreatiegebieden, zoals bij zwemgelegenheden of skateparken. Na de vroege sluiting van de horeca om 22.00 uur, geldig vanaf 28 september, verplaatste de problematiek in de horeca naar avondwinkels en supermarkten. De verschillende Veiligheidsregio's melden daarnaast al meerdere weken een toename in kleinschalige huisfeestjes en grootschalige illegale feesten. Jongeren in Amsterdam hebben daarbij een nieuwe manier gevonden om de maatregelen te omzeilen: het boeken van een hotelkamer om te feesten. Naast overlast heeft dit ook geleid tot mishandeling van portiers, waarbij lachgas in het spel was.¹⁸ Waarschijnlijk zullen jongeren nieuwe en creatieve manieren blijven vinden om de COVID-19 maatregelen te omzeilen.

Naast nieuwe manieren en locaties van overlast, is het waarschijnlijk dat de overlast ook gaat toenemen. Ten eerste speelt de herfstvakantie hier een rol in. De regio Noord heeft in week 42 vakantie gehad en dit was terug te zien in stijgende cijfers met betrekking tot jeugdoverlast.¹⁹

¹⁸ www.parool.nl/amsterdam/feestende-jongeren-wijken-uit-naar-hotels-we-zetten-gasten-buiten~bf360cc6

¹⁹ Crime change monitor week 42

De regio's Midden en Zuid hebben in week 43 vakantie. Het is waarschijnlijk dat rapportages uit deze regio's van komende week meer jeugdoverlast laten zien. Ten tweede speelt de mogelijke terugkeer naar online onderwijs een rol. Door stijgende absentie onder docenten zijn er meerdere scholen genoodzaakt om meer online les te geven.²⁰ Deze absentie wordt deels veroorzaakt door ziekteverzuim, maar ook door het wachten op testresultaten. Het is waarschijnlijk dat dit lokaal voor meer jeugdoverlast gaat zorgen, omdat de schoolgaande jeugd beperkt wordt in beweging en makkelijker kan spijbelen met online onderwijs.

Het is waarschijnlijk dat de komende drie maanden de psychische druk onder de bevolking toeneemt, met name onder jongeren.

Door verminderde sociale interacties, verminderd contact met hulpverleners, verlies van baanzekerheid en verminderd daglicht is het waarschijnlijk dat psychische klachten onder jongeren de komende drie maanden zullen toenemen.

Het stilvallen van sociale interacties heeft een negatief effect op het welbevinden van iedere generatie. Bij kinderen en jongeren heeft dit daarnaast ook een negatief effect op de ontwikkeling. GGZ-medewerkers geven aan dat jongeren 'veiligheid, vrijheid en experimenteeruimte' nodig hebben om te kunnen ontwikkelen.²¹ Dit wordt beperkt door het sluiten van scholen.

Ook voor jongeren in onveilige thuissituaties heeft de COVID-19 crisis een negatief effect. Het contact met 'veilige volwassenen', zoals leerkrachten of sportdocenten is verminderd. Daarnaast wordt hulpverlening ook bemoeilijkt door de COVID-19 maatregelen.²² GGZ-instellingen (Geestelijke Gezondheidszorg) geven aan dat dit tot een toename van huiselijk geweld kan leiden.²³ Dit wordt bevestigd door een stijging in het aantal bezoekers van de online hulptool van Fier, het landelijk expertise- en behandelcentrum op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties.²⁴

Daarnaast geven GGZ-instellingen aan dat stress gerelateerde klachten vaker voorkomen. Dit heeft waarschijnlijk ook te maken met de economische effecten van de COVID-19 crisis, die met name bij jongvolwassenen spelen. Zij hebben vaak flexibele contracten, waardoor deze groep eerder zonder werk zit dan mensen met meer werkervaring. Ook de opleidingssituatie kan stress opleveren. Het niet kunnen uitvoeren van een praktijkstage door de beperkingen van de COVID-19 maatregelen kan leiden tot studieovertraging. Dit kan een nieuwe bron van stress zijn.

Ten slotte speelt het weer een rol. In de herfst en winter is er minder daglicht, waardoor psychische klachten kunnen toenemen. Waar hulpverleners normaal gesproken het advies geven om veel buiten te zijn en sociale contacten op te zoeken, is dat door de COVID-19 maatregelen niet mogelijk.

²⁰ nos.nl/nieuwsuur/artikel/2352620-op-zeker-helpt-middelbare-scholen-coronabesmetting-leraren-maken-zich-zorgen.html

²¹ nos.nl/artikel/2352807-ggz-mentale-gezondheid-in-gevaar-door-corona-jongeren-kunnen-door-ljs-zakken.html

²² www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/09/21/derde-corona-quickscan-jeugdhulpaanbieders

²³ nos.nl/artikel/2352807-ggz-mentale-gezondheid-in-gevaar-door-corona-jongeren-kunnen-door-ljs-zakken.html

²⁴ Corona Crime Change monitor week 42

Het is waarschijnlijk dat er de komende maand meer COVID-19 boetes worden geschreven.

Het Veiligheidsberaad, de koepel van Veiligheidsregio's, heeft op 19 oktober jl. besloten om strenger te handhaven op de COVID-19 maatregelen. BOA's zullen, conform deze richtlijn, eerder overgaan op waarschuwen en beboeten. De waarschuwingen worden nu ook genoteerd.²⁵ De vakbonden van de politie en BOA's geven echter aan dat het moeilijk is om te voldoen aan deze nieuwe richtlijn. Vanwege hoge verzuimcijfers en een veelvoud aan maatregelen waarop gehandhaafd moet worden is het voor handhavers onmogelijk om aan deze richtlijn te voldoen. De politievakbond waarschuwt voor aantasting van de geloofwaardigheid van de politie als de belofte van het Veiligheidsberaad om strenger te handhaven niet waargemaakt kan worden.²⁶ Desondanks is het waarschijnlijk dat het aantal COVID-19 boetes zal oplopen, aangezien er bij constatering van een overtreding eerder wordt overgegaan op beboeten. Deze stijging is reeds ingezet in week 42.²⁷

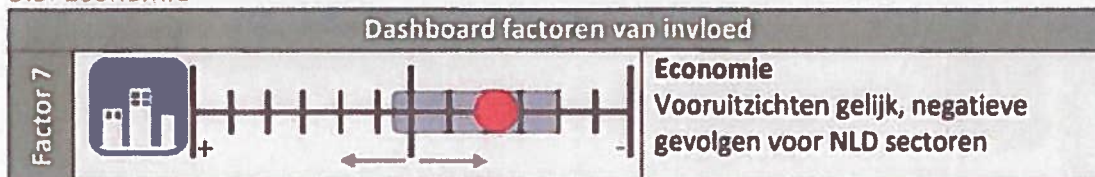
²⁵ nos.nl/artikel/2353022-veiligheidsregio-s-eens-over-strengere-handhaving-coronaregels.html

²⁶ www.ad.nl/binnenland/streng-handhaven-coronamaatregelen-een-illusie~ae593fec

²⁷ Corona Crime Change monitor week 42

5.3. Economie

Highlights

- Een *no-deal brexit* verergert mogelijk de economische gevolgen van de COVID-19 crisis voor Nederland.

Toelichting

Een *no-deal brexit* verergert mogelijk de economische gevolgen van de COVID-19 crisis voor Nederland.

Het Verenigd Koninkrijk (VK) is sinds 1 januari 2020 uit de Europese Unie (EU) getreden. Op tal van onderwerpen was bij uitreden nog geen akkoord bereikt. Daarom is er tot en met 31 december 2020 sprake van een transitieperiode waarin vorm gegeven wordt aan de toekomstige relatie.²⁸ Met name afspraken over handelsvoorwaarden tussen de EU en het VK zijn voor Nederland van belang omdat het de Nederlandse economie direct raakt en de economie momenteel de Nederlandse economie toch al zwakker staat door de COVID-19 crisis. Het is daarom mogelijk dat de gevolgen van een *no-deal brexit* de economische gevolgen van de COVID-19 crisis verergeren.

In het geval van een *no-deal brexit* zal de handel met het VK en daarmee de Nederlandse economie op diverse wijzen geraakt worden. Het is mogelijk dat het handelsvolume, het producentenvertrouwen en daarmee ook de belastinginkomsten van de Nederlandse staat negatief beïnvloed worden door de gevolgen van een *no-deal brexit*. Het VK staat in de top vijf van belangrijkste handelspartners voor Nederland.²⁹ Een ongeordend verder verloop van het *brexit*-proces kan resulteren in (forse) verliezen voor Nederlandse financiële instellingen met omvangrijke beleggingen in het VK. Financiële instellingen moeten rekening blijven houden met het scenario van fors verminderde wederzijdse markttoegang per 2021.³⁰ In een *no-deal brexit* scenario zal handel moeten plaatsvinden onder de basisvoorwaarden van de *World Trade Organization*. Dit betekenen importheffingen en quota's voor allerlei producten en nieuwe en mogelijk onbekende of onduidelijke procedures. Hierdoor is het mogelijk lastiger om handel te drijven. Ten eerste zullen er weer grenscontroles uitgevoerd gaan worden. Het is de verwachting dat dit vertraging en wachttijden zal opleveren. Met name bedrijven die werken volgens een just-in-time levering en leveranciers van bederfelijke waren zullen hier de gevolgen van ondervinden. Ten tweede hoeven de Britten zich bij een vertrek uit de interne markt niet meer aan gemeenschappelijke producteisen te houden. Dit kan mogelijk betekenen dat producten waarvoor certificering noodzakelijk is zowel door het VK als de EU getest en gecertificeerd moeten worden. Daarnaast zijn er sectoren die specifiek te lijden hebben onder hogere importtarieven of productiebeperkingen, zoals de auto-industrie, de chemische en de agrarische sector.³¹

²⁸ In de transitieperiode gelden nog veel bestaande EU-regels; het VK blijft onder meer in de douane-unie en interne markt van Europa. Over drie onderwerpen moet gedurende de transitieperiode nog overeenstemming gevonden worden: de regels voor staatssteun, het toezicht op het naleven van de afspraken en de toegang tot de Britse viswateren voor vissers uit de EU (www.businessinsider.nl/brexit-eu-deadline). De inschatting is dat de onderhandelaars tot medio november de tijd hebben om tot een akkoord te komen (think.ing.com/articles/brexit-non-event-or-knockout-blow-to-eu-recovery/#a5).

²⁹ www.rvo.nl/onderwerpen/internationaal-ondernemen/landenoverzicht/verenigd-koninkrijk/handel-nederland-verenigd-koninkrijk

³⁰ Overzicht Financiële Stabiliteit Voorjaar 2020, DNB

³¹ think.ing.com/articles/brexit-non-event-or-knockout-blow-to-eu-recovery/#a5

5.4. Destabilisering (niet) statelijke actoren en Communicatie & Media

Dashboard factoren van invloed		
Factor 8		Destabiliserende actoren Geen bijzonderheden
Factor 9		Communicatie & Media Berichtgeving rondom vakantie van ██████████

Highlights

- Het is waarschijnlijk dat berichtgeving rondom de vakantie van ██████████ bijdraagt aan dalend vertrouwen in de overheid en de aanpak van COVID-19.

Toelichting

Het is waarschijnlijk dat berichtgeving rondom de vakantie van ██████████ bijdraagt aan dalend vertrouwen in de overheid en in de aanpak van COVID-19.

Op 16 oktober berichtten diverse media over publieke verontwaardiging over de vakantie van ██████████ naar Griekenland. Zo blijkt uit een peiling van SBS6 dat 91% van de respondenten van mening is dat ██████████ zelf had moeten bedenken dat de vakantie onverstandig was, ongeacht het advies van ██████████. Voor 65% van de respondenten is het vertrouwen in ██████████ gedaald.^{32,33} Daarnaast hebben diverse politieke partijen in de media kritiek geuit op zowel ██████████ als op ██████████.³⁴ Zo vreest men dat de actie van ██████████ ten koste gaat van het draagvlak voor het naleven van de COVID-19 maatregelen.³⁵ Ook internationaal is dit opgemerkt: zo noemt de Duitse krant *Bild* het tegenstrijdig dat ██████████ op vakantie gaat terwijl Duitsland IC bedden beschikbaar stelt aan Nederland.³⁶ Deze berichtgeving draagt waarschijnlijk bij aan het afnemende draagvlak voor de aanpak van COVID-19 en het afnemende vertrouwen in de overheid. Op 21 oktober heeft ██████████ via een videoboodschap zijn excuus aangeboden met betrekking tot zijn vakantie in Griekenland. Het is nog onduidelijk wat hiervan de impact is op het draagvlak van de COVID-19 aanpak en vertrouwen in de overheid.

³² nos.nl/artikel/2352692-kamerleden-willen-uitleg-over-vakantie-██████████-zwijgt-vooralsnog.html

³³ www.hartvannederland.nl/nieuws/2020/██████████-anzien-vakantie/

³⁴ nos.nl/artikel/2352692-kamerleden-willen-uitleg-over-vakantie-██████████-zwijgt-vooralsnog.html

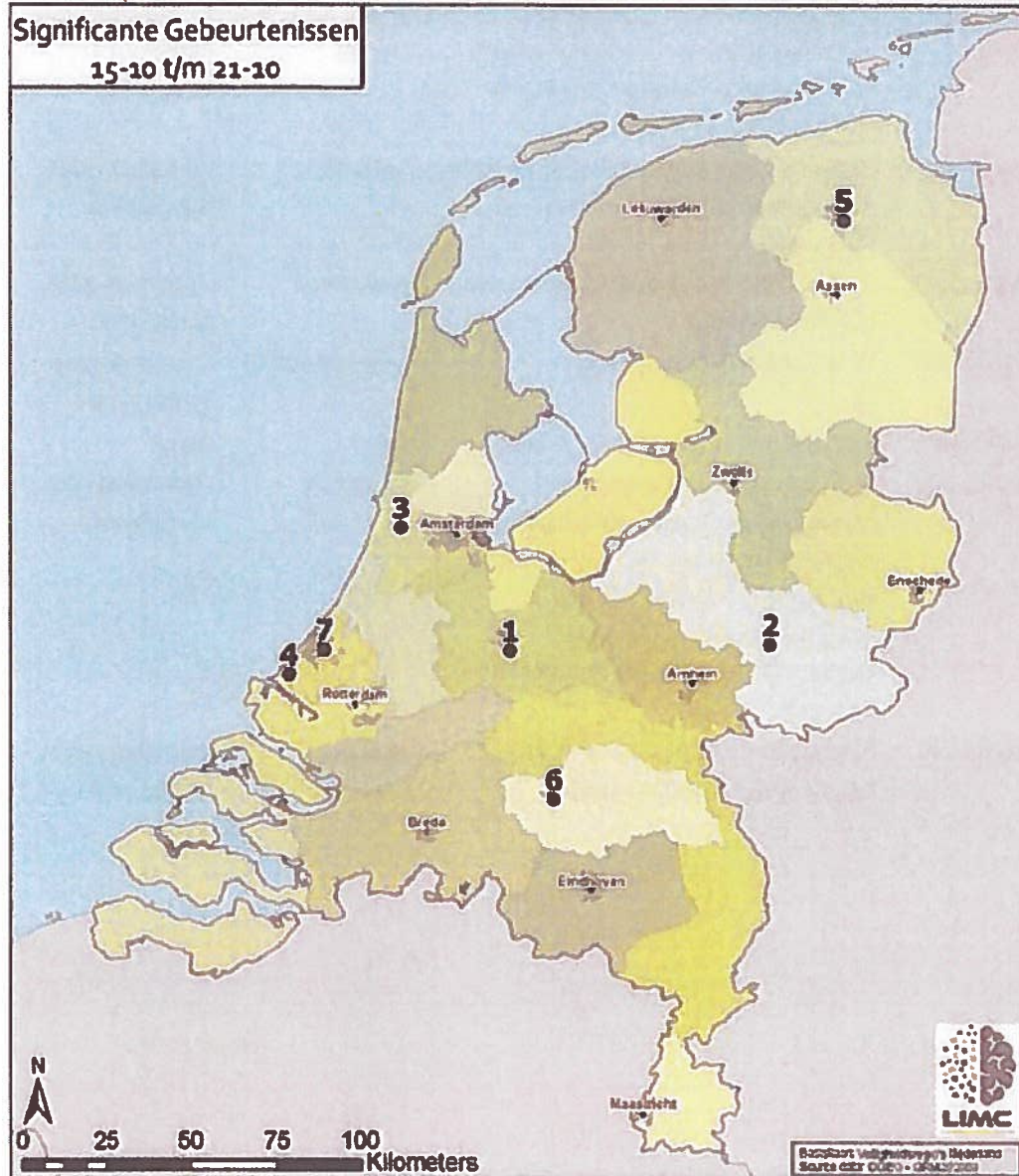
³⁵ www.standaard.be/cnt/dmf20201018_93648312

³⁶ nos.nl/artikel/2352661-ook-buitenlandse-verbazing-over-vliegvakantie-██████████-nog-nooit-gebeurd.html

(6) Significante gebeurtenissen

6.1. Europees Nederland

Nr.	Datum	Onderwerp	Locatie	Relatie met factor
1	15-10-2020	± 400 leerlingen St. Bonifatiuscollege voorlopig thuis vanwege oplopende COVID-19 besmettingen.	Utrecht	Virus
2	18-10-2020	Jongeren verstopten zich voor politie bij illegaal feest in Zutphen, 24 boetes uitgedeeld.	Zutphen	Openbare orde & veiligheid
3	18-10-2020	Illegaal feest met twintig jongeren door politie beëindigd.	Overveen	Openbare orde & veiligheid
4	18-10-2020	Politie beëindigt illegaal feest.	's-Gravensande	Openbare orde & veiligheid
5	18-10-2020	Virusuitbraak in woonzorginstelling.	Haren	Virus
6	18-10-2020	Protest tegen de coronaspoedwet. Honderden demonstranten liepen een mars. De demonstratie werd in goed overleg met de organisatoren, vroegtijdig ontbonden, omdat demonstranten zich niet aan de COVID-19 regels hielden.	Den Bosch	Openbare orde & veiligheid
7	21-10-2020	Aanhoudende protesten op het plein tegen COVID-19 maatregelen.	Den Haag	Openbare orde & veiligheid

6.2. Caribisch Nederland

 Bijzondere gemeenten binnen het Koninkrijk	
Bonaire	Wk 43: 5 actieve besmettingen (Wk 42: 65). Sinds 22 oktober is Bonaire weer geopend voor reizigers uit Curaçao en de Verenigde Staten. Reizigers moeten een online gezondheidsverklaring invullen en in het bezit zijn van een negatieve PCR-test van maximaal 72 uur oud.
Saba	NSTR
St-Eustatius	Wk 43: 3 actieve besmettingen (Wk 42: 3). Ondanks lage besmettingscijfers zijn de COVID-19 maatregelen met 14 dagen verlengd.

 Landen binnen het Koninkrijk	
Aruba	Wk 43: 265 actieve besmettingen (Wk 42: 401).
Curaçao	Wk 43: 292 actieve besmettingen (Wk 42: 267). Sinds 19 oktober is Curaçao weer geopend voor reizigers uit vijftig landen. Reizigers moeten in bezit zijn van een <i>Passenger Locator Card</i> en een negatieve PCR-test van maximaal 72 uur oud.
St-Maarten	Wk 43: 65 actieve besmettingen (Wk 42: 66).

6.3. Grensgebieden

België:

Het aantal besmettingen in België is de afgelopen week wederom toegenomen (zie onderstaande kaart). De volgende reisadviezen gelden:

Nederlandse regelgeving voor Nederlandse reizigers naar België:

Reis alleen naar België als het noodzakelijk is. In openbare ruimtes waar moeilijk afstand gehouden kan worden is een mondkapje verplicht vanaf 12 jaar. Na een verblijf in België moet men in Nederland 10 dagen in thuishquarantaine.³⁷ Dit geldt ook als men geen klachten heeft. De thuishquarantaine kan worden opgeheven bij een negatief testresultaat.³⁸

Belgische regelgeving voor Nederlandse reizigers naar België:

Reizigers die langer dan 48 uur in België verblijven moeten ten vroegste 48 uur van tevoren een 'Passenger Locator Form' invullen en overhandigen aan de Belgische autoriteiten.³⁹ Dit formulier hoeft niet ingevuld te worden als men minder dan 48 uur in België verblijft of terugkeert naar België na een verblijf in het buitenland van minder dan 48 uur.⁴⁰

Belgische regelgeving voor Belgische reizigers naar Nederland:

Reizen naar Nederland wordt ten eerste afgeraden. Men moet 1,5 meter afstand houden en een mondkapje dragen in het openbaar vervoer en publieke binnenruimtes.⁴¹ De Nederlandse autoriteiten verbieden niet-essentiële reizen vanuit België.⁴² Bij binnenkomst in Nederland geldt een verplichte quarantaine van 10 dagen.⁴³ De quarantaine kan worden opgeheven bij een negatief testresultaat.⁴⁴ Bij terugkomst in België vanuit Nederland (een rode zone) worden reizigers niet meer verplicht getest t/m/ 7 november, tenzij zij symptomen vertonen.⁴⁵

Nederlandse regelgeving voor Belgische reizigers naar Nederland:

Bij binnenkomst in Nederland vanuit België geldt een verplichte quarantaine van 10 dagen.⁴⁶ De quarantaine kan worden opgeheven bij een negatief testresultaat.⁴⁷

³⁷ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/belgie/reizen/reisadvies#anker-coronavirus

³⁸ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/in-thuishquarantaine-bij-aankomst-in-nederland

³⁹ www.travel.info-coronavirus.be/nl/public-health-passenger-locator-form

⁴⁰ diplomatie.belgium.be/nl

⁴¹ diplomatie.belgium.be/nl/Diensten/Op_reis_in_het_buitenland/reisadviezen/nederland

⁴² diplomatie.belgium.be/nl

⁴³ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/belgie/reizen/reisadvies#anker-coronavirus

⁴⁴ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/in-thuishquarantaine-bij-aankomst-in-nederland

⁴⁵ diplomatie.belgium.be/nl (rode tekst)

⁴⁶ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/belgie/reizen/reisadvies#anker-coronavirus

⁴⁷ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/in-thuishquarantaine-bij-aankomst-in-nederland

Duitsland:

Ook in Duitsland neemt het aantal besmettingen nu exponentieel toe (zie kaart). De volgende reisadviezen zijn geldig:

Nederlandse regelgeving voor Nederlandse reizigers naar Duitsland:

Bij binnenkomst in Duitsland moet een negatieve COVID-19 test kunnen worden getoond die niet ouder is dan 48 uur.⁴⁸ Indien dit niet kan, moet men zich preventief laten testen en 14 dagen in quarantaine gaan. Wanneer het testresultaat negatief is wordt deze quarantaine opgeheven. Voor Nederlandse grensarbeiders en doorreizigers geldt dit overigens niet. Regelgeving over deze en andere uitzonderingen variëren per deelstaat.⁴⁹

Duitse regelgeving voor Nederlandse reizigers naar Duitsland:

Bij binnenkomst in Duitsland moet een negatieve COVID-19 test kunnen worden getoond die niet ouder is dan 48 uur. Indien dit niet kan, moet men zich preventief laten testen en 14 dagen in quarantaine gaan. Wanneer het testresultaat negatief is wordt deze quarantaine opgeheven.⁵⁰ Voor Nederlandse grensarbeiders en doorreizigers geldt dit overigens niet. Regelgeving over deze en andere uitzonderingen variëren per deelstaat.^{51 52}

Duitse regelgeving voor Duitse reizigers naar Nederland:

Nederland is aangemerkt als een risicogebied.⁵³ Duitsland verwijst naar de Nederlandse bronnen: bij binnenkomst in Duitsland moet een negatieve COVID-19 test kunnen worden getoond die niet ouder is dan 48 uur.⁵⁴ Indien dit niet kan, moet men zich preventief laten testen en 14 dagen in quarantaine gaan. Wanneer het testresultaat negatief is wordt deze quarantaine opgeheven. Bij terugkeer in Duitsland vanuit een risicogebied geldt een Coronatestplicht binnen 10 dagen na aankomst.⁵⁵

Nederlandse regelgeving voor Duitse reizigers naar Nederland:

Bij binnenkomst in Nederland geldt een verplichte quarantaine van 10 dagen.⁵⁶ De quarantaine kan worden opgeheven bij een negatief testresultaat. In openbare ruimtes waar moeilijk afstand gehouden kan worden is een mondkapje verplicht vanaf 12 jaar.⁵⁷

⁴⁸ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/duitsland/reizen/reisadvies

⁴⁹ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/duitsland/reizen/reisadvies#anker-coronavirus

⁵⁰ www.bundesgesundheitsministerium.de/coronavirus-infos-reisende/faq-tests-einreisende.html

⁵¹ www.niedersachsen.de/Coronavirus/vorschriften-der-landesregierung-185856.html

⁵² www.nederlandwereldwijd.nl/landen/duitsland/reizen/reisadvies#anker-coronavirus

⁵³ www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/niederlande-node/niederlandesicherheit/211084

⁵⁴ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/duitsland/reizen/reisadvies

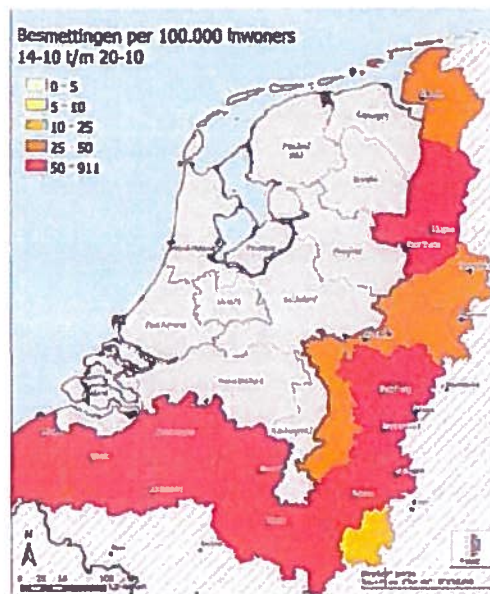
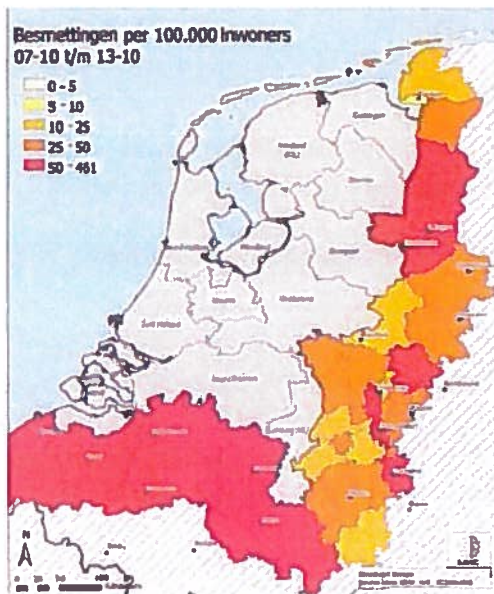
⁵⁵ www.bundesregierung.de/breg-de/themen/coronavirus/faq-reisen-1735032

⁵⁶ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/belgie/reizen/reisadvies#anker-coronavirus

⁵⁷ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/in-thuisquarantaine-bij-aankomst-in-nederland

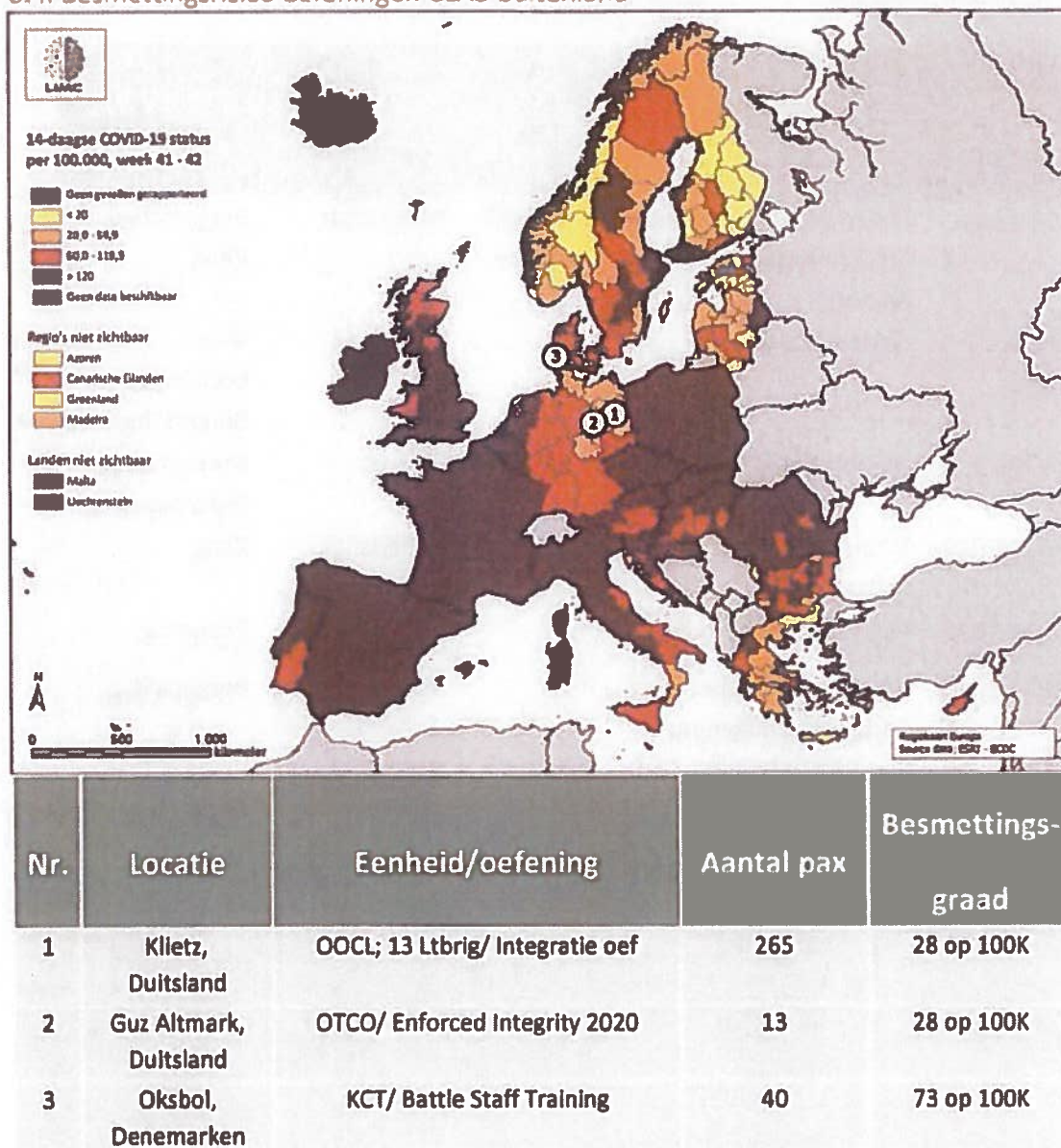
Besmettingen per 100.000 inwoners

Let op: bovenstaande kaarten geven het aantal besmettingen aan, niet de reisadvies-kleurcodes

6.4. Besmettingsrisico oefeningen CLAS-buitenland

Toelichting

Nederlandse militairen moeten bij binnenkomst in Duitsland een negatieve COVID-19 test kunnen tonen die niet ouder is dan 48 uur. Indien dit negatieve testresultaat niet overlegd kan worden moet men zich bij aankomst in Duitsland preventief laten testen. Totdat de uitslag bekend is, moet men in quarantaine.^{58, 59} Voor reizen naar Denemarken (Oksbol) gelden geen beperkingen indien men klachtenvrij is en in de regio Zuid-Denemarken blijft. Het dragen van een mondkapje is in openbare ruimtes verplicht. Er moet minimaal één meter tussenruimte worden gehanteerd. Na terugkomst in Nederland geldt geen quarantaineverplichting.⁶⁰

⁵⁸ Melding Buitenlandse Activiteiten in week 43 (SITCEN)

⁵⁹ www.nederlandwereldwijd.nl/reizen/reisadviezen

⁶⁰ www.nederlandwereldwijd.nl/landen/denemarken/reizen/reisadvies#anker-coronavirus

(7) Vooruitblik

Datum	Activiteit	Locatie	Impact op factor
Onbekend	Inwerkingtreding Tijdelijke wet COVID-19 (27 oktober in stemming in Eerste Kamer)	Nederland	Burgerschap, Virus
Week 42/43	Herfstvakantie	Nederland	Virus, Economie, Burgerschap
25-10-2020	Demonstratie tegen pedofilie	Utrecht	Maatschappij, Destabilisering
02-11-2020	Uitbreiding testcapaciteit d.m.v. XL-teststraten	Nederland	Zorg
03-11-2020	Presidentsverkiezingen	V.S.	Economie
11-11-2020	'Elfde van de elfde'; start Carnavalsactiviteiten	Nederland	Burgerschap
05-12-2020	Sinterklaasviering	Nederland	Burgerschap, Economie

(8) Handelingsperspectief Defensie

Steunaanvraag civiele autoriteiten bij het Ministerie van Defensie

Het LIMC en TOC leveren al enkele maanden analyses en handelingsperspectief betreffende de verschillende scenario's rondom COVID-19 en daaruit voortkomende spanningen binnen de samenleving.

Het aantal COVID-19 ziekenhuisopnames stijgt en het LCPS is al bezig om patiënten te spreiden, echter geeft ze aan dat dit nog niet optimaal verloopt. Het is waarschijnlijk dat er naast de huidige ondersteuning meer aanvragen komen op het gebied van logistiek, planning en medisch personeel. Ook bij het personeel van VVT-instellingen speelt verzuim een rol. Mogelijk levert dit steunverzoeken op.

Ook bij de politie zorgen oplopende verzuimcijfers voor capaciteitstekort. Dit tekort kan mogelijk ook tot een steunaanvraag leiden.

Bijlagen

Bijlage 1: Beschrijving factoren van invloed

Factor		Toelichting
	1. Virus	Verspreiding en beheersing van het virus. Daarbij wordt o.a. gekeken naar het reproductiegetal en ontwikkelingen op het gebied van vaccinaties.
	2. Zorg	Effecten van COVID-19 op de Nederlandse zorgsector.
	3. Continuïteit van bestuur	Continuïteit van en vertrouwen in het bestuur en overheid.
	4. Openbare orde & Veiligheid	Continuïteit hulpdiensten en waarborging objectieve veiligheid.
	5. Burgerschap	Psychosociale en gedragsaspecten van bevolking: bijv. Cohesie, veerkracht, naleving van overheidsmaatregelen.
	6. Vitale Infrastructuur	Continuïteit van de vitale infrastructuur.
	7. Economie	Effecten van COVID-19 op de Nederlandse economie en impact op het bedrijfsleven en de bevolking.
	8. Destabilisering (niet) statelijke actoren	Ongewenste beïnvloeding vanuit niet legitieme actoren.
	9. Communicatie, media & sociale-media	Versterking van andere effecten door 'de wet van Pleuris'.
	10. Meteo, evenementen en incidenten	Mogelijke invloeden van weer, evenementen en incidenten op de verspreiding van COVID-19.

Bijlage 2: Beschrijving scenario's

Het landelijke operationeel team Corona (LOT-C) heeft onderstaande scenario's initieel rond 26 maart opgeleverd en heeft medio mei 2020 een update van de scenario's uitgevoerd.

Best case: Continue alertheid

Beperkte sociaaleconomische impact + zorgsysteem toereikend

In dit scenario blijft de verspreiding van het virus onder controle. De set van bestaande en nieuwe maatregelen blijkt effectief en de nadelige gevolgen van de maatregelen zijn (relatief) beperkt. Een mogelijke tweede golf zorgt niet voor een problematische belasting van de zorg. De zorgsector kan zich herstellen en reguliere zorg kan worden hervat. Innovatieve oplossingen die het besmettingsrisico reduceren dragen bij aan het draaiend houden van de samenleving, zowel economisch als sociaal. Er is wel sprake van economische krimp en stijgende werkloosheid, maar ook perspectief op gedeeltelijk herstel in 2021. De veerkracht onder de bevolking blijft sterk, ook op de momenten dat maatregelen weer aangescherpt moeten worden. Gezamenlijk helpen we elkaar en in het bijzonder de kwetsbare mensen onder ons door deze moeilijke tijd heen. Hierbij zijn we in staat om meer in contact te staan met mensen die dat het meest nodig hebben, zoals ouderen en mensen met een beperking.

Escalatie: Maar samen sterk

Beperkte sociaaleconomische impact + zorgsysteem overbelast

Ondanks de maatregelen blijkt het niet mogelijk om de verspreiding van het virus voldoende af te remmen om overbelasting van het zorgsysteem te voorkomen. De oorzaak hiervan kan uit twee componenten bestaan. Ten eerste zijn maatregelen ineffectief. Ten tweede kan het zorgsysteem, dat reeds onder druk staat, een tweede golf niet verwerken. De PBM en andere middelen raken wederom schaars. Personeel raakt overbelast en valt uit. Hierdoor neemt de capaciteit af en treedt een zelfversterkend effect op. Deze neerwaartse spiraal valt moeilijk te stoppen en de situatie in de zorg verergerd dramatisch. Er moeten op dat moment moeilijke ethische keuzes gemaakt worden. Er moeten keuzes gemaakt worden tussen een accumulerende niet-COVID-19 zorgvraag en COVID-19 zorg. Electieve zorg vindt beperkt plaats. De economische impact is aanzienlijk maar de sociale impact blijft beperkt door een gemeenschappelijk doel. De overheid en maatschappelijke partners werken effectief samen. De grotere last voor zowel het zorgsysteem als economisch systeem wordt gezamenlijk gedragen. We zijn in staat om groepen die behoefte hebben aan bewegingsruimte en interactie dit ook te bieden. Mensen helpen elkaar op creatieve manieren en de maatschappij vecht zich samen door deze moeilijke tijd.

Stilval: Eigenbelang

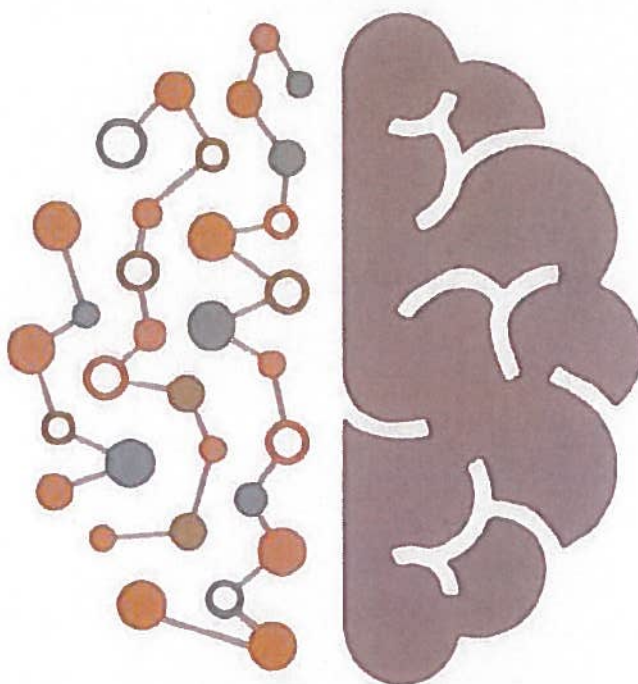
Hoge sociaaleconomische impact + zorgsysteem toereikend

De zorgsector raakt niet nogmaals zwaarbelast en kan zich gaan herstellen. Reguliere zorg wordt hervat. Hier staan echter zware sociaaleconomische kosten tegenover. De impact van de maatregelen uit het tweede kwartaal werken sterk door, mogelijk in combinatie met de effecten van wederom zware en/of langdurige maatregelen om een tweede golf te controleren. Deze maatregelen zijn echter wel effectief in het controleren van het virus. Wegens de onvrede die ontstaat door de sociaaleconomische impact van de pandemie is naleving niet voor iedereen vanzelfsprekend meer en moet intensiever worden gehandhaafd. Kwetsbare mensen komen steeds meer onder druk te staan, de werkloosheid stijgt snel. De menselijkheid van de maatregelen staat ter discussie doordat eenzaamheid en sociaal isolement toenemen. Er is sprake van een groeiende protestbeweging tegen de overheid. Het vertrouwen in de overheid neemt onder een deel van de bevolking af door economische onzekerheid en de psychosociale last van de situatie. Bestuurders staan onder druk en de relatie met maatschappelijke partners, zoals werkgevers, verslechterd.

Worst case: Chaos

Hoge sociaaleconomische impact + zorgsysteem overbelast

De inspanning om het virus te controleren blijkt niet voldoende om overbelasting van het zorgsysteem te voorkomen. Enerzijds kan dit een gevolg zijn van een ineffectief beleid, anderzijds kan ook blijken dat een significant deel van de bevolking niet langer bereid of in staat is om de maatregelen na te leven. Dit levert een dubbel probleem op: de sociaaleconomische impact van de maatregelen en verspreiding van het virus zijn groot. Tegelijkertijd lijkt dit offer niet voldoende te zijn om volle IC's te voorkomen, mede omdat het zorgsysteem onvoldoende hersteld was van de eerste golf. Dit leidt tot een verlies van vertrouwen in de overheid, instituties en de maatregelen. Een groter gedeelte van de samenleving twijfelt openlijk aan het nut van de maatregelen. Er is sprake van polarisatie tussen groepen die het beleid steunen en groepen die zich verzetten tegen de maatregelen. Dit dwingt de overheid om harder te handhaven met incidenteel verstoring van de openbare orde in de grote steden. De continuïteit van de vitale processen staan onder druk. Er is sprake van ziekteverzuim, tekorten aan PBM's en beperkte instroom van personeel door verstoorde opleidingstrajecten. Menselijk leed bij de ouderen, mensen met een beperking en sociaalkwetsbare groepen zijn wijdverspreid. De gevolgen van de crisis zijn voor iedereen voelbaar: de reguliere zorg is beperkt, de werkloosheid stijgt snel, het onderwijs vertraagd. Nationale en lokale overheden worden gedwongen zich op de crisis te focussen waardoor de reguliere taken vertragen. Er ligt grote druk op bestuurders. In het geval dat deze effecten niet tot Nederland beperkt zijn zal de verstoring van internationale handel en samenhang ernstige omvang aannemen.

LIMC

@

CONTACT US

LKoi Tonnetkazerne
Eperweg 141
8084 HE 't Harde
Gebouw 230

@

limc@mindef.nl

